

Kvalitetssikring av sakkyndiges arbeid

Hanne Weie Oddli og Peder Kjøs

I mediene diskuteres kvaliteten av sakkyndiges vurderinger. Psykologer tar stilling i vanskelige saker med alvorlige følger for foreldre og barn. Trenger vi en retts-psykologisk kommisjon?

PUBLISERT 1. juni 2004

Illustrasjonsfoto: Scanpix

Psykologers virksomhet som sakkyndige i fylkesnemnda og retten er jevnlig gjenstand for kritisk oppmerksomhet. Ikke minst Svanhild-saken viser at sakkyndighet ofte innebærer at psykologen tar stilling i svært følelsesladde spørsmål, med store konsekvenser for alle som er involvert. Det er naturlig at mediene og andre er opptatt av hvor gode psykologenes sakkyndige utredninger egentlig er. Kan kvaliteten på sakkyndigarbeidet kvalitetssikres? Hvordan skal dette eventuelt gjøres? Et aktuelt forslag som diskuteres nå er å etablere en rettspsykologisk kommisjon, på linje med den eksisterende rettsmedisinske. Vi har snakket med Arild Holth og Idar Lie Aslesen, begge psykologer med om-fattende erfaring med sakkyndighet.

Valgt og betalt

Arild Holth er opptatt av hvordan den sakkyndige oppfattes når en barnevernssak behandles i fylkesnemnda. Han har skrevet en artikkel om dette temaet som vil bli publisert i Lov og Rett i løpet av sommeren. – Den sakkyndige er valgt og betalt av barneverntjenesten, og den private parten oppfatter ofte ikke den sakkyndige som uavhengig. En slik parts-tilhørighet ville vært utenkelig i retten, sier Holth. – Dersom det var nemnda selv, og ikke barneverntjenesten som valgte den sakkyndige, ville habiliteten vært mer troverdig. Holth mener at det før eller siden vil bli nemndene som oppnevner den sakkyndige. Faktisk er det allerede slik i enkelte saker. Holth mener det beste ville vært om barneverntjenesten henvendte seg til nemnda når det var behov for sakkyndig, og at det var nemnda som betalte for tjenesten. – I dag får barneverntjenesten medhold i omtrent 80 prosent av sakene som behandles i nemnda. Mange foreldre opplever nok at den sakkyndiges habilitet problematiseres for lite i nemnda. Psykologen er faktisk partssakkyndig, men behandles ofte som nemndas sakkyndige.

Rettspsykologisk kommisjon

I barnefordelingssakene mener Holth at retten burde hatt en rettspsykologisk kommisjon, etter modell av dagens rettsmedisinske kommisjon. – Omtrent 40 prosent av alle sakkyndigrapporter får en kommentar eller merknad av rettsmedisinsk kommisjon, og denne tilbakemeldingen til den sakkyndige fungerer både pedagogisk og som kvalitetssikring. I dag er det i praksis fagetisk råd som blir den eneste kvalitetssikrende instansen. Det å få sin rapport meldt inn til Fagetisk råd er unødig belastende for psykologen, og prosessen tar ofte lang tid. En rettspsykologisk kommisjon ville fungert bedre for de sakkyndige selv. En «godkjenning» fra kommisjonen ville gitt en trygghet i retten for psykologen. – Det er viktig for rettssikkerheten at rapporter blir vurdert av en uavhengig kommisjon i straffesaker, og den samme gevinsten kunne vært oppnådd i barnefordelingssaker, mener Holth. – Gjennomsiktighet og etterprøving er gode prinsipper. Holth ser ikke for seg at en slik kommisjon er nødvendig i barnevernssakene. – I barnevernssakene ligger det en kvalitetssikring i at det sitter en psykolog som meddommer, mener han.

Holth mener det ligger en potensiell tilleggsgevinst i at det er lærerikt for psykologer å sitte i kommisjonen. I denne rollen får psykologer som også arbeider som sakkyndige god anledning til å lese og vurdere andres rapporter.

Byråkrati som forsinker

Også Idar Lie Aslesen er opptatt av befolkningens og myndighetenes usikkerhet rundt kvaliteten på de sakkyndiges arbeid. Han synes det er positivt at Barne- og familiedepartementet har kontaktet Norsk Psykologforening med tanke på å vurdere innføring av en rettspsykologisk kommisjon i tillegg til den rettsmedisinske. Han er imidlertid usikker på om en slik kommisjon virkelig vil garantere for kvaliteten på de sakkyndiges arbeid. – Spørsmålet er om dette bare blir en byråkratisk instans som forsinker rettsprosessen, som allerede går tregt. Sakkyndige bruker lang tid, og kan ikke alltid ta sakene med en gang. Det vil være uheldig å forsinke sakene ytterligere. Aslesen

mener dessuten at kvaliteten på de sakkyndiges arbeid allerede er god, og at arbeidet uansett kvalitetssikres fortløpende. – I barnevernsaker sitter psykologer som meddommere. Mange advokater er gode til å vurdere rapporter, og har ofte kommentarer. Aslesen påpeker at det også i barnefordelingssaker kan oppnevnes psykologer som fagkyndige meddommere. Dette gir en kvalitetssikring ut over den allerede ganske inngående behandlingen rapportene får i selve rettsbehandlingen. – Det ligger dessuten en mulighet for kvalitetssikring i at retten og nemnda kan sørge for å bruke psykologer som har gjennomført kurs for sakkyndige, og som står på fylkets liste. I tillegg er det mulig å innhente referanser.

Aslesen er skeptisk til om det ligger noen gevinst i å opprette en rettspsykologisk kommisjon. Ikke minst er han opptatt av at de sakkyndiges arbeid faktisk er av god kvalitet. – Av de flere hundre rapportene som skrives hvert år er det bare omtrent 30 som meldes til fagetisk råd. Av disse blir bare 20 behandlet som saker i rådet. Det er en fare for at en kommisjon mer blir et slags offentlig symbol på at man har «gjort noe» enn at den faktisk får en reell funksjon, mener han.

I følge Aslesen, ville det likevel vært nyttig for sakkyndige å få flere tilbakemeldinger på sitt arbeid også andre steder enn i selve retts- eller nemndsbehandlingen. Han mener det vil være nyttig å videreutvikle kurset som allerede finnes for sakkyndige i samarbeid med Barne- og familiedepartementet.

Bestillingsverk vil bli avslørt

Aslesen er lite bekymret for at sakkyndige skal levere «bestillingsverk» til barneverntjenesten som oppdragsgiver. Han forstår at den private parten kan være bekymret for uheldige bindinger mellom den sakkyndige og oppdragsgiveren, men mener bestillingsverk raskt vil bli avslørt og slått hardt ned på i retten og nemnda. – Slik virksomhet vil være både faglig uetisk og uheldig for en selv på litt sikt. Jeg tror egentlig ingen vil risikere å undergrave sitt faglige og etiske omdømme på en slik måte. Man vil fort bli tatt med buksene nede, og da vil man få store problemer med å få oppdrag igjen.

IMPULSER

Tidsskriftets aktualitetsforum skal avspeile pågående diskusjoner innen fagfeltet vårt. Forumet skal være åpent også for de som ønsker å skrive kort og uformelt. Vi tar også gjerne imot forslag til bidragsyttere. Hanne Weie Oddli og Peder Kjøs. E-post pedkj@online.no

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 41, nummer 6, 2004, side 478-479